

Основи статусу депутатів місцевих рад закріплені Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», Законом України «Про статус депутатів місцевих Рад народних депутатів» № 3949-XII від 04.02.1994 р. [\[1\]](#) із змінами, внесеними згідно із Законами № 325/94-ВР від 22.12.1994 р.

[\[2\]](#)

, № 607/96-ВР від 17.12.1996 р.

[\[3\]](#)

, № 11/98-ВР від 13.01.1998 р.

[\[4\]](#)

, № 312-XIV від 11.12.1998 р.

[\[5\]](#)

і Рішенням Конституційного Суду України № 6-рп/98 від 13.05.1998 р., а також іншими законами України.

Повноваження депутата починаються з моменту офіційного оголошення відповідною територіальною виборчою комісією на сесії ради рішення про підсумки виборів та визнання повноважень депутатів і закінчуються в день відкриття першої сесії ради наступного скликання.

Депутати місцевих рад усіх рівнів обираються строком на 4 роки, але їх повноваження можуть бути припинені достроково у випадках, передбачених законом. Дострокове припинення повноважень може бути автоматичним або за рішенням відповідної ради.

Автоматичне припинення повноважень відбувається у разі: відкликання депутата виборцями, втрати депутатом громадянства України; обрання або призначення депутата на посаду, зайняття якої за законом несумісне з виконанням депутатських повноважень; обрання його депутатом іншої ради; визнання судом депутата недієздатним або безвісно відсутнім; набрання чинності обвинувальним вироком суду про позбавлення волі особи, яка є депутатом. Згідно з рішенням Конституційного Суду України № 6-рп/98 від 13.05.1998 р. за наявності перелічених підстав, засвідчених офіційними документами, повноваження депутата місцевої ради припиняються достроково без прийняття рішення відповідної ради.

За рішенням відповідної ради повноваження депутата достроково припиняються у випадках: набрання чинності обвинувальноим вироком суду, за яким депутата засуджено до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі; припинення роботи на території відповідної ради у разі постійного проживання за її межами (за винятком депутатів районних у місті рад, які працюють і проживають на території міста); особистої заяви депутата про складення ним депутатських повноважень.

У разі дострокового припинення повноважень, а також смерті депутата місцевої ради, проводяться вибори депутата замість вибулого. Вони призначаються не пізніше як за 90 днів до дня виборів.

Депутат місцевої ради здійснює свої повноваження, не пориваючи з виробничою або службовою діяльністю. На час сесій, засідань постійних комісій рад, а також для здійснення депутатських повноважень в інших, передбачених законом випадках, депутат звільняється від виконання виробничих або службових обов'язків з відшкодуванням йому середнього заробітку за основним місцем роботи та інших витрат, пов'язаних з депутатською діяльністю, за рахунок відповідного місцевого бюджету.

Депутат місцевої ради не може бути суддею або арбітром, не може використовувати свій депутатський мандат у цілях, не пов'язаних з депутатською діяльністю. Одна і та ж особа може бути депутатом лише однієї ради.

Депутат представляє інтереси всієї територіальної громади, має всю повноту прав, що забезпечують його активну участь у діяльності ради та утворюваних нею органів, несе обов'язки перед виборцями, радою та її органами, виконує їх доручення. Депутат, крім секретаря ради, повинен входити до складу однієї з постійних комісій ради. Депутат зобов'язаний брати участь у роботі сесій місцевої ради, засідань постійної та інших комісій ради, до складу яких його обрано.

У разі пропуску депутатом протягом року більше половини пленарних засідань ради або засідань постійної комісії, невиконання ним без поважних причин рішень і доручень ради та її органів відповідна рада може звернутися до виборців з пропозицією про відкликання такого депутата у встановленому законом порядку.

Депутат як повноважний представник територіальної громади покликаний виражати і захищати інтереси відповідної територіальної громади або її частини – виборців свого виборчого округу, брати активну участь у здійсненні місцевого самоврядування. Він зобов'язаний підтримувати зв'язки з виборцями, трудовими колективами і об'єднаннями громадян, які висунули його кандидатом у депутати, а також колективами інших підприємств, установ, організацій, державними органами, органами самоврядування та органами об'єднань громадян, розташованими на території його виборчого округу. Мандат депутата місцевої ради є імперативним: виборці можуть давати накази своїм депутатам, а депутат є відповідальним перед виборцями свого виборчого округу і їм підзвітним. Депутат, який не виправдав довір'я виборців, може бути в будь-який час відкликаний ними у порядку, встановленому Розділом VI Закону «Про статус депутатів місцевих Рад народних депутатів».

Повноваження депутата місцевої ради умовно можна розділити на дві групи: повноваження у раді і повноваження у виборчому окрузі.

Повноваження депутата у раді є багатоманітними і стосуються як внутрішньоорганізаційних аспектів діяльності ради, так і виконання нею своїх повноважень як представницького органу місцевого самоврядування. Депутат місцевої ради користується правом голосу з усіх питань, що розглядаються на засіданнях ради та її органів, до складу яких він входить. Кожний депутат у раді та її органах, до складу яких він входить, має один голос. Депутат, який не входить до складу будь-якого органу Ради, може брати участь у його роботі з правом дорадчого голосу.

Крім того, депутат місцевої ради має право:

- обирати і бути обраним до органів відповідної ради;
- пропонувати питання для розгляду радою та її органами;
- вносити пропозиції і зауваження щодо порядку денного засідання Ради та її органів, порядку розгляду обговорюваних питань та їх суті;

- вносити для розгляду проекти рішень, інших документів, що приймаються радою або її органами, поправки до них;

- висловлювати думку щодо персонального складу утворених Радою органів і кандидатур посадових осіб, які обираються, призначаються або затверджуються радою;

- порушувати питання про недовіру органам, утвореним радою, особам, які входять до їх складу, а також особам, яких обрано, призначено або затверджено радою;

- брати участь у дебатах, звертатися із запитом, ставити запитання доповідачам, співдоповідачам, головуючому на засіданні;

- вносити пропозиції про заслуховування на пленарному засіданні ради звіту чи інформації будь-якого органу або посадової особи, підзвітних чи підконтрольних раді, а також з питань, що входять до компетенції відповідної ради, інших органів і посадових осіб, які діють на її території;

- виступати з обґрунтуванням своїх пропозицій та з мотивів голосування, давати довідки;

- оголошувати на засіданнях ради та її органів у встановленому радою порядку тексти звернень, заяв, резолюцій, петицій громадян чи їх об'єднань, якщо вони мають суспільне значення.

Депутат з обговорюваного на сесії ради питання може передати головуючому тексти свого невіголошеного виступу, пропозицій і зауважень для включення до протоколу засідання ради чи її органу, в якому він бере участь.

Пропозиції і зауваження, висловлені депутатами на пленарному засіданні ради і передані в письмовій формі головуючому на засіданні, розглядаються радою чи за її дорученням комісіями ради або надсилаються на розгляд відповідних органів та посадових осіб, які

зобов'язані розглянути ці пропозиції і зауваження не пізніше як у місячний строк, якщо інший строк не встановлено радою, і про результати розгляду повідомити безпосередньо депутатів, які внесли пропозиції й зауваження, а також місцевого голову.

На пленарних засіданнях депутати періодично інформуються про хід виконання рішень, прийнятих радою, реалізацію пропозицій і зауважень, внесених депутатами, наказів виборців, а також з інших важливих питань діяльності ради та її органів.

Депутати у раді можуть об'єднуватись у депутатські групи, які утворюються й діють відповідно до регламенту ради.

Депутат має право звернутися із запитом до керівників ради та її органів, сільського, селищного, міського голови, керівників органів, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих або зареєстрованих на відповідній території, а депутат міської (міста обласного значення), районної, обласної ради – також до голови місцевої державної адміністрації з питань, віднесених до відання ради.

Орган або посадова особа, до яких звернено запит, зобов'язані дати усну чи письмову відповідь на запит на сесії ради у строки і в порядку, встановлені радою відповідно до закону. За результатами розгляду запиту рада приймає рішення.

Пропозиції й зауваження, висловлені депутатами на сесії ради, або передані в письмовій формі голові ради на сесії, розглядаються радою чи за її дорученням постійними комісіями ради або надсилаються на розгляд підзвітним і підконтрольним їй органам та посадовим особам, які зобов'язані розглянути ці пропозиції і зауваження у строки, встановлені радою, і про вжиті заходи повідомити депутатів та раду.

Депутат місцевої ради має право порушувати в раді та її органах питання про необхідність проведення перевірок в межах компетенції відповідної ради діяльності розташованих на її території підприємств, установ, організацій, незалежно від форм власності, а також державних органів і органів об'єднань громадян. За дорученням ради або її органу, а також голови ради депутат може брати участь у перевірках, що проводяться за їх рішенням. Про результати перевірки та пропозиції щодо них депутат доповідає раді, або її органу, або голові ради, за дорученням яких здійснювалася

перевірка.

Депутат має право вносити пропозиції щодо усунення виявлених недоліків і порушень керівникам (власникам) підприємств, установ, організацій і органів, діяльність яких перевірялась, а також органам, яким вони підпорядковані, порушувати питання про притягнення до відповідальності осіб, з вини яких сталося порушення. В разі виявлення порушень чинного законодавства України депутат може звернутися з цього приводу до відповідних державних органів.

Депутат має право знайомитися з будь-якими офіційними документами, які зберігаються у відповідних органах місцевого самоврядування, та робити виписки, копіювання цих документів.

Місцева рада та її органи мають сприяти депутатам в їх діяльності шляхом створення відповідних умов, забезпечення депутатів документами, довідково-інформаційними та іншими матеріалами, необхідними для ефективного здійснення депутатських повноважень, організують вивчення депутатами чинного законодавства, досвіду роботи місцевих рад. Місцева рада забезпечує депутатів офіційними виданнями та інформаційними матеріалами ради, організує допомогу їм з правових питань, надає можливість депутатам ознайомитися з рішеннями виконавчого комітету, розпорядженнями відповідної місцевої державної адміністрації.

Місцева рада, до якої обрано депутата, має право заслуховувати його звіти про виконання рішень і доручень ради. У разі невиконання депутатом своїх обов'язків у раді та її органах, систематичного порушення ним встановленого порядку їх роботи рада за попередніми висновками мандатної комісії або комісії з питань депутатської діяльності та етики може прийняти рішення про часткове або повне позбавлення його на певний період щомісячних виплат як депутата, повідомлення виборців про ставлення депутата до виконання своїх обов'язків або про призначення голосування щодо відкликання депутата.

Не менш значною за обсягом компетенцією наділений депутат і в своєму виборчому окрузі. Володіючи представницьким мандатом, депутат місцевої ради зобов'язаний підтримувати постійний зв'язок зі своїми виборцями, регулярно інформувати їх про роботу ради, про виконання планів і програм економічного й соціального розвитку, місцевих екологічних програм, рішень ради і наказів виборців, брати участь в організації

виконання законів, рішень ради та її органів, у масових заходах, що проводяться на території виборчого округу, вивчати громадську думку, потреби населення, інформувати про них раду, вдаватися до інших необхідних дій для задоволення колективних потреб та законних вимог громадян.

У своїй роботі у виборчому окрузі депутат спирається на допомогу органів територіальної самоорганізації громадян, трудових колективів, органів об'єднань громадян.

Депутат місцевої ради розглядає пропозиції, заяви і скарги, які надійшли до нього, вживає заходів для їх правильного і своєчасного вирішення, здійснює прийом громадян. Він може направляти одержані звернення громадян до відповідних органів, підприємств, установ і організацій, які зобов'язані розглянути їх відповідно до чинного законодавства і про результати повідомити заявника, а також депутата. Депутат вивчає причини, які породжують скарги, і вносить свої пропозиції щодо їх усунення до місцевої ради, державних органів, органам об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій.

Депутат місцевої ради періодично, але не менш як один раз на рік, зобов'язаний звітувати про свою роботу і роботу ради, до якої його обрано, перед виборцями і перед колективами та об'єднаннями громадян, які висунули його кандидатом у депутати. Звіт депутата може бути проведено в будь-який час на вимогу колективу або об'єднання громадян, які висунули його кандидатом у депутати, а також на вимогу зборів виборців. Звіт депутата проводиться на зборах виборців відповідного виборчого округу, а також на зборах (конференціях) трудових колективів, об'єднань громадян, які висунули його кандидатом у депутати. Про проведення звіту депутат інформує раду або у встановленому нею порядку її органи.

Депутатові забезпечуються необхідні умови для проведення звітів і зустрічей з виборцями. Для цього місцева рада визначає орієнтовні строки проведення звітів депутатів перед виборцями, своєчасно забезпечує їх довідковими та інформаційними матеріалами, необхідними для звіту, а виконавчі комітети місцевих рад, місцеві державні адміністрації, адміністрації підприємств, установ, організацій, органи об'єднань громадян, де проводиться звіт депутата, виділяють приміщення для проведення зборів, сповіщають про час і місце їх проведення виборців, а також вживають інших заходів, що сприяють депутату в його роботі у виборчому окрузі. Звіти і зустрічі депутатів з виборцями висвітлюються засобами масової інформації. Витрати, пов'язані з проведенням звітів депутатів перед виборцями, здійснюються за рахунок відповідних місцевих бюджетів.

Депутат місцевої ради на території ради, до якої його обрано, може брати участь з правом дорадчого голосу у роботі інших місцевих рад та їх органів. У своєму виборчому окрузі депутат може брати участь з правом дорадчого голосу в зборах колективів підприємств, установ, організацій, а також у засіданнях органів територіальної самоорганізації громадян і зборах громадян за місцем проживання.

Депутат місцевої ради має право звертатися до усіх державних органів, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, до підприємств, установ і організацій, незалежно від форм власності, до посадових осіб з питань, пов'язаних з депутатською діяльністю, і брати участь у розгляді порушених питань. Зазначені органи та посадові особи зобов'язані розглянути його звернення і дати відповідь негайно, а в разі необхідності додаткового вивчення чи перевірки – не пізніше як у місячний строк.

У питаннях депутатської діяльності депутат місцевої ради користується правом безперешкодного відвідування на території відповідної ради державних органів, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій, незалежно від форм власності, а також правом невідкладного прийому їх керівниками та іншими посадовими особами.

Керівники підприємств, установ і організацій, розташованих на території відповідної Ради, на прохання депутата надають йому довідкові матеріали та іншу інформацію, необхідні для здійснення депутатських повноважень.

Порядок відвідування депутатами підприємств, установ і організацій, діяльність яких пов'язана з державною або іншою таємницею, що охороняється законом, встановлюється відповідними законодавчими актами.

У разі виявлення порушення прав громадян або інших порушень законності депутат має право вимагати припинення порушення, а в необхідних випадках – звернутися до відповідних органів і посадових осіб з вимогою припинити порушення.

Посадові особи державних органів, органів самоврядування і об'єднань громадян,

адміністрація підприємств, установ, організацій, незалежно від форм власності, а також працівники міліції, до яких звернуто вимогу депутата, зобов'язані негайно вжити заходів до усунення порушення, а в разі необхідності – до притягнення винних до відповідальності з наступним інформуванням про це депутата. У разі невжиття заходів посадові особи, до яких звертався депутат, несуть дисциплінарну, адміністративну або кримінальну відповідальність у встановленому законом порядку.

Для спільної роботи по здійсненню депутатських повноважень у виборчих округах і трудових колективах депутати можуть на основі їх взаємної згоди об'єднуватися в депутатські групи. До складу депутатської групи можуть входити депутати різних ланок рад. Депутатська група складається не менш як з трьох депутатів. Депутатська група може бути утворена в будь-який час протягом строку повноважень ради даного скликання за рішенням зборів депутатів, які виявили бажання увійти до її складу. Депутати, які входять до складу депутатської групи, обирають керівника депутатської групи. За поданням керівника групи депутатська група реєструється відповідно сільською, селищною, міською (міста без районного поділу), районною у місті радою.

Діяльність депутатської групи припиняється в разі вибуття з неї окремих депутатів, якщо в її складі залишається менше трьох депутатів, у разі прийняття депутатами, які входять до її складу, відповідного рішення, а також після закінчення строку повноважень ради даного скликання.

Місцева рада сприяє діяльності зареєстрованих нею депутатських груп, координує їх роботу і може заслуховувати повідомлення про їх роботу.

[1] ВВР України. – 1994. – № 24. – Ст.180

[2] ВВР України. – 1995. – № 1. – Ст.4

[3] ВВР України. – 1997. – № 6. – Ст.49

[4] ВВР України. – 1998. – № 20. – Ст.102

[5] ВВР України. – 1999. – №4. – Ст.35